

Вирджиния Улф - „Нощ и ден“

Беше неделя вечер през октомври и подобно на много други млади дами от нейната класа, Катарин Хилбъри наливаше чай. Може би една пета от ума ѝ беше заета с това, а останалите части прескачаха неголямата бариера на деня, която делеше този тук доста кротък момент от понеделник сутрин, като си мислеше за нещата, които човек върши доброволно и нормално денем. Макар да мълчеше, беше повече от ясно, че тя е господарка на положението, което ѝ беше достатъчно познато, затова бе склонна да го остави, може би за шестстотен път, на естествения му ход, без да прибъгва до незаетите си способности. Един поглед стигаше, за да се увери, че госпожа Хилбъри притежава в такова изобилие дарбата за успешно организиране на чаено парти за знатни възрастни хора, че едва ли се нуждаеше от помощта на дъщеря си, която да я отмени в досадните задължения, свързани със сервиза, хлебчетата и маслото.

Като се има предвид, че неголямото парти се беше настанило около масичката за чай само преди двацет минути, оживлението, което се забелязваше по лицата, и шумът, който всички произвеждаха вкупом, говореха похвално за домакията. На Катарин изведнъж ѝ хрумна, че ако в този момент някой внезапно отвори вратата, сигурно ще си помисли, че добре се забавляват; ще си каже: „Да попаднеш в истински чудесна къща!“, и инстинктивно се изсмя, после се намеси в разговора, както можеше да се предположи, колкото да усили шума, заради престижа на къщата, тъй като на нея самата изобщо не ѝ беше весело. Точно в този момент, като че ли за нейно удоволствие, вратата се отвори със замах и в стаята влезе млад мъж. Докато се здрависваше с него, Катарин го попита мислено: „Какво ще кажете, забавляваме ли се добре?...“

– Мамо, господин Денам – каза на глас, тъй като забеляза, че майка ѝ е забравила името му.

Господин Денам също долови този факт и той усили притеснението, което неизбежно съпровожда влизането на непознат в стая, пълна с разприказвали се хора, които се чувстват като у дома си. В същото време той изпита усещането, че хиляди дебело облицовани врати се затвориха между него и улицата навън. Фини точки, нещо като ефирна есенция на мъглата, видимо увиснаха в просторното и доста празно пространство на салона за гости, сребреещи при подредените върху масата свещи и розовеещи в светлината на откритата камина. Омнибусите и файтоните още кънтяха в ушите му, а тялото му тръпнеше от забързания ход по улиците, когато пресичаше трафика напред-назад и се смесваше с пешеходците; в сравнение с тях този салон тук му изглеждаше много далечен и тих, а лицата на възрастните хора – с размекнати черти, на разстояние едно от друго – притежаваха някаква свежест поради факта, че въздухът в салона се беше сгъстил от сините точки на мъглата. Господин Денам беше влязъл точно когато господин Фортескю, прочут романист, бе стигнал до средата на едно много дълго изречение. Той го задържа недоизказано, докато новодошлият седне, а госпожа Хилбъри сръчно съедини така разделените части, като се приведе към него и попита:

– Кажете, господин Денам, какво бихте сторили, ако сте омъжен за инженер и ви се налага да живеете в Манчестър?

– Тя, разбира се, би могла да учи персийски – намеси се слаб, възрастен господин. – В Манчестър няма ли поне един пенсиониран учител, или друг човек на перото, с когото би могла да четете на персийски?

– Една наша братовчедка се омъжи и се пресели да живее в Манчестър – поясни Катарин, на което господин Денам просто измънка нещо, което всъщност се и очакваше от него, а романистът продължи от мястото, където беше спрял. Господин Денам се упрекна ядосано, макар и наум, че бе сменил свободата на улицата с тази изтънчена

гостна, където, не стигат другите неудобства, ами едва ли ще успее да се покаже в най-добрата си светлина. Огледа се и видя, че с изключение на Катарин всички бяха над четиресет, като единствената утеха бе въпросният господин Фортескю, който беше голяма знаменитост, така че на следващия ден човек можеше да се похвали с това запознанство.

– Били ли сте някога в Манчестър? – обърна се той към Катарин.

– Никога – отвърна му тя.

– Тогава защо имате нещо против?

Катарин разбърка чая си, замислена – поне на Денам така му се стори – върху задължението си да долее нечия и друга чаша, докато тя всъщност се чудеше как може да хармонизира присъствието на този странен млад мъж с това на останалите. Направи ѝ впечатление, че стиска чашата си така, сякаш още малко и тънкият порцелан ще се счупи. Забеляза, че е нервен; съвсем естествено е за един кокалест млад мъж, с леко зачервено от вятъра лице и недотам пригладена коса, да е нервен на подобно парти. Освен това той вероятно не обича такива събирания и е дошъл само от любопитство или пък защото баща ѝ го беше поканил – както и да е, нямаше лесно да се спогоди с останалите.

– Предполагам, че няма да има с кого да си общува в Манчестър – каза тя първото нещо, което ѝ мина през ума.

Господин Фортескю я наблюдаваше вече миг-два по начин, по който само романистите имат навика да наблюдават; при тази реплика той се усмихна и взе повод от нея за едно кратко по-нататъшно разсъждение.

– Въпреки умерената си склонност да преувеличава, този път Катарин е права – каза той, отпусна се назад в креслото, впери умисления поглед на помътнелите си очи в тавана, допря връхчетата на пръстите си и взе да описва: първо ужаса на манчестърските улици, после голата безкрайна пустош в покрайнините на града, после сбутаната малка къща, в която ще живее момичето, както и професорите и нещастните млади студенти, прехласнати по измъчените творби на нашите по-млади драматурзи, които ще ѝ гостуват, и как външният ѝ вид ще се променя постепенно, и как ще прескача до Лондон, и как Катарин ще я развежда наоколо, както се води задъхано куче на верижка, докато минава покрай редица шумни месарници. С една дума: бедното мило създание.

– О, господин Фортескю – възкликна госпожа Хилбъри, когато той свърши. – Аз пък току-що ѝ писах, за да ѝ кажа колко ѝ завиждам! Мислех си за големите градини и симпатичните възрастни дами с ръкавици без пръсти, които не четат нищо друго освен „Спектейтър“ и почистват свещниците от нагар. Нима всички те са изчезнали? На тръгване ѝ рекох, че там ще намери всички хубави неща на Лондон, но без ужасните улици, чийто вид толкова ни потиска.

– Там има университет – обади се слабият господин, който допреди малко твърдеше, че там би трябвало да съществуват и хора с познания по персийски. – Знам, че има и тресавища, защото онзи ден четох за тях в една книга – каза Катарин.

– Чувствам се натъжен и изумен от невежеството на моето семейство – отбеляза господин Хилбъри.

Беше възрастен мъж с кафяви бадемове очи, които грееха непривично за възрастта му и освежаваха тежките черти на лицето му. Непрекъснато си играеше с малък зелен камък, прикрепен към часовниковата му верижка, и така излагаше на показ дългите си изящни пръсти; освен това имаше навика много бързо да поклаща глава насам-натам, без да променя положението на едрото си и доста пълно тяло, сякаш по този начин непрекъснато си набавяше храна за забавление и размисъл при минимален разход на енергия. Човек можеше да предположи, че за него е отминало времето на лични

амбиции или пък че доколкото е могъл, вече ги е задоволил и сега се възползва от значителната си проникателност по-скоро за да наблюдава и размишлява, отколкото да си вади заключение.

Катарин, поне Денам реши така, докато господин Фортескю издигаше нова витиевата конструкция от думи, приличаше и на двамата си родители, но елементите на тази прилика бяха някак странно смесени. Имаше бързите, импулсивни движения на майка си, устни, които се отваряха аха да кажат нещо, но бързо се затваряха; тъмните бадемови очи на баща си, пропити със сиянието на тъгата, или, тъй като тя беше твърде млада, за да е придобила мрачни възгледи, човек можеше да предположи, че сиянието идва не толкова от тъгата, колкото от дух, отдаден на размисъл и самодисциплина. Ако се съди по косата, по цвета на кожата и формата на чертите ѝ, тя беше поразително, дори направо красива. Излъчваща решителност и уравновесеност, комбинация от качества, които образуват забележителен характер, тя не можеше да не смути един млад мъж, който при това я познава бегло. Що се отнася до останалото: беше висока, роклята ѝ – с убит цвят и украсена с дантела с отгънка на старо злато, върху която скъпоценно семейно бижу проблясваше в червено. Денам, макар и мълчаливо, забеляза, че тя владее ситуацията и реагира мигновено, щом майка ѝ я помоли за помощ, но въпреки това му беше ясно, че следи всичко с бегло внимание. Направи му впечатление, че не ѝ е лесно да присъства на сбирката с всички тези възрастни люде, затова обузда първоначалната си склонност да смята, че се държи враждебно към него. След разточителното обсъждане на Манчестър разговорът смени темата.

– Катарин, как се казва: Трафалгарската битка или Испанската армада? – попита майка ѝ.

– Трафалгарската, мамо.

– Разбира се, че е Трафалгарската. Колко съм глупава! Сега още една чаша чай с тънко резенче лимон и после, господин Фортескю, обяснете ми, моля ви, тази дребна и абсурдна загадка. Човек винаги си мисли, че мъж с римски профил би трябвало да е благородник – дори когато го среща в градските омнибуси.

Тук господин Хилбъри се намеси и според Денам продължи да говори доста смислено за адвокатската професия и за промените, които е наблюдавал в нея през годините. И наистина Денам беше попаднал на господина благодарение на своя статия по правен казус, публикувана от Хилбъри в неговото периодично издание, и това беше станало повод за запознанството им. Но когато миг по-късно бе обявено пристигането на госпожа Сътън Бейли, той се обърна към нея и господин Денам пак се умълча, лишен от възможността да се изкаже, продължи да седи до Катарин, която също мълчеше. Тъй като двамата бяха почти на една възраст, и двамата под трийсет, не им се полагаше правото да използват онези многобройни услужливи фрази, с помощта на които разговорите поемат в тихи, безбурни води. Мълчанието им се дължеше и на онзи доста недоброжелателен инат на Катарин да не използва никаква женска хитрост, за да помогне на младия мъж, в чието порядъчно и непреклонно държание долавяше нещо враждебно към нейната среда. Затова седяха и мълчаха, като Денам едва се сдържаше да не каже нещо грубо и гневно, което би могло да я шокира. Но госпожа Хилбъри винаги усещаше всяко умълчаване в салона като глуха нотка в звучна гама и като се наведе през масата, отбеляза с необичайно колеблив и безпристрастен тон, който винаги придаваше на фразите ѝ прилика с пеперуди, които прехвърчат от едно слънчево място на друго:

– Знаете ли, господин Денам, толкова ми приличате на скъпия господин Ръскин... Какво ще кажеш, Катарин, дали е от вратовръзката, или от прическата, или от начина, по който седи на стола? Кажете ми, господин Денам, почитател ли сте на Ръскин? Онзи ден един човек ми каза: „О, не, госпожо Хилбъри, ние не четем Ръскин“. Чудя се какво

четат тогава, защото не може да прекарваш времето си само в самолети или да се ровиш в земните недра.

Погледна благосклонно към Денам, който не произнесе нищо членоразделно, после към Катарин, която се усмихна, но и тя не произнесе нищо, при което на госпожа Хилбъри като че ли ѝ хрумна блестяща идея и тя възкликна:

– Катарин, мисля, че господин Денам ще прояви интерес към нашите ценности. Сигурна съм, че не е като онзи ужасен млад господин Понтинг, който ми каза, че според него нашето задължение е да живеем изключително и само в настоящето. В края на краищата какво представ лява настоящето? Половината от него е миналото и бих казала, че то е по-добрата му част – добави и се обърна с лице към господин Фортескю. Денам се надигна, почти решен да си тръгва, с мисълта, че вече всичко е видял, но Катарин се изправи заедно с него, каза: „Може би ще искате да видите картините“, и го поведе през салона към по-малка стая, в която се влизаше директно.

По-малката стая приличаше на нещо като параклис в катедрала, като грот в пещера, тъй като тътенът на трафика в далечината се долавяше като тих плисък на вода, а овалните огледала със сребърно покритие наподобяваха дълбоки езера, трепкащи под звездно небе. Но от двете сравнения това с религиозния храм беше по-подходящо, тъй като стаята беше пълна в реликви.

Катарин докосваше различни бутони и тук-там се появяваха светлини, разкривайки квадратна купчина червено-златисти книги, после дълга рокля в синьо и бяло, чиито бои лъщяха под стъклото, после махагоново писалище с подредени върху него неща за писане и най-накрая квадратна картина над писалището, която се радваше на специално осветление. Когато Катарин пусна тези последни светлини, тя се отдръпна назад, сякаш искаше да каже: „Ето това е!“, а Денам се озова под погледа на великия поет Ричард Алардайс и леко се стресна, което породило у него желание да свали почтително шапка, ако носеше такава. От меките розови и жълти тонове на цветовете очите го гледаха с божествена благост, обгръщаха го така, сякаш съзерцаваха целия свят. Цветовете бяха толкова избелели, че освен красивите големи очи почти нищо друго не се различаваше в заобикалящия ги полумрак на картината.

Катарин го изчака, докато се наслади докрай, после каза:

– А това е писалището му. Използвал е това перо – и тя вдигна едно паче перо, след което го върна на мястото му.

Писалището беше изцапано със стари мастилени петна, перото – разрошено от употреба. Виждаха се и гигантските очила със златни рамки, поставени така, че да са му винаги подръка, а под писалището стояха чифт големи, износени чехли. Катарин вдигна единия и рече:

– Мисля, че дядо ми трябва да е бил поне два пъти по-голям в сравнение с днешните хора. Това – и тя продължи, сякаш знаеше наизуст какво следва да каже – е оригиналният ръкопис на „Ода на зимата“. В ранните стихотворения има по-малко поправки, отколкото в по-късните. Искате ли да ги видите?